

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА
АКАДЕМІЯ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ПІДЛІТКІВ
ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Виконав студент: _____ 2 _____ курсу
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність _____ 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності)
_____ Кубатко В. М.
(ініціали та прізвище)

Керівник _____ професор кафедри соціальної роботи,
професор, д. соц. н. Позднякова-Кирбят'єва Е. Г.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент _____ доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної
роботи МДПУ імені Б. Хмельницького,
к. пед. Н. Приладишева Л. М.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота «Розвиток комунікативних навичок підлітків із використанням інтерактивних технологій»: 96 с., 2 рис., 6 табл., 52 джерела, 2 додатки.

Об'єкт дослідження: комунікативні навички підлітків.

Предмет дослідження: процес розвитку комунікативних навичок підлітків із використанням інтерактивних технологій.

Мета роботи: дослідити вплив інтерактивних технологій на розвиток комунікативних навичок підлітків.

Методи дослідження: теоретичний аналіз соціально-педагогічної та психологічної літератури; систематизація та узагальнення зібраної інформації; констатувальний та формувальний експерименти; тестування; кількісний та якісний аналіз результатів дослідження; узагальнення висновків.

У роботі розглядається процес використання інтерактивних технологій з метою розвитку комунікативних навичок підлітків. Розглянуто основні поняття, обґрунтовано доцільність використання інтерактивних технологій для досягнення зазначеної мети.

Практична значущість дослідження полягає у визначенні рівнів сформованості комунікативних навичок підлітків та розробці циклу занять із використанням інтерактивних технологій, спрямованого на їх розвиток, які можуть використовуватись фахівцями у соціально-педагогічній практиці.

Результати дослідження оприлюднені на I Міжнародній науково-практичній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (подано до друку).

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ІНТЕРАКТИВНА ГРА,
СПІЛКУВАННЯ, КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ, ПІДЛІТКОВИЙ ВІК

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена деякими сучасними постулатами: українське суспільство та освіта постійно перебувають у стані реформування, трансформації; змінюються підходи до навчання та безпосередньо сам зміст освіти; у сучасному закладі освіти навчають критично мислити, вільно висловлювати власну думку, логічно обґрунтовувати власну позицію; все більшого розвитку набувають інформаційні комп'ютерні технології, інтерактивні технології, електронні комунікації, інформаційно-комунікаційна компетентність, комунікації, що використовуються в освітньому процесі, діалог та багатостороння комунікація між учасниками освітнього процесу, віртуальне спілкування.

Отже, виходячи з зазначеного вище, розвиток комунікативних навичок, а особливо у підростаючої людини – одне з пріоритетних завдань сучасного закладу освіти. Передусім – це розвиток потреби в спілкуванні та опанування способів його здійснення, формування теоретичного та критичного мислення й вміння орієнтуватись у різних його формах; розвиток рефлексії, яка забезпечує усвідомлене й критичне ставлення до себе [11].

У законі України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» Концепції Нової Української Школи, одним з надзвичайно важливих визнається завдання формування у дітей та молоді вміння міжособистісного спілкування (усвідомлення ролі ефективного спілкування) [35, с. 11].

На сьогоднішній день, коли світ знаходиться в постійному інформаційному бумі, дуже важливо бути мобільним, вміти швидко адаптуватися до умов, що змінюються, засвоювати, аналізувати та вчасно доносити до людей необхідну інформацію.

У соціально-педагогічних та психологічних дослідженнях накопичено значний досвід пояснення проблеми розвитку комунікативних навичок підлітків. Слід зазначити, що окремі аспекти досліджуваної проблеми вже були предметом уваги багатьох дослідників.

Так, досліджено різні підходи до трактування сутності «комунікативних навичок» (Г. Андреева, В. Кан-Калік, Н. Кузьміна, О. Леонтьєв, Р. Немов Л. Орбан-Лембрик, А. Хараш, Т. Яценко та ін.). Ролі діалогічної взаємодії як фактора гуманістичного розвитку особистості присвячені роботи Г. Балла, С. Братченко, М. Боришевського, О. Кульчицької, С. Максименка, В. Моргуна, Л. Петровської, В. Рибалки та ін. Про важливість емоційної регуляції як основи гуманізації процесу освіти та гуманістичної спрямованості спілкування наголошується в працях С. Максименка, О. Чебикіна та ін. [10], [23], [28], [33], [36], [52].

Проте, незважаючи на наявність у сучасній науці значної кількості наукових праць, присвячених проблемі розвитку комунікативних навичок, на сьогодні вона залишається однією з найбільш дискусійних, що і зумовило вибір теми магістерської роботи «Розвиток комунікативних навичок підлітків із використанням інтерактивних технологій».

Об'єкт: комунікативні навички підлітків.

Предмет: процес розвитку комунікативних навичок підлітків із використанням інтерактивних технологій.

Мета дослідження: дослідити вплив інтерактивних технологій на розвиток комунікативних навичок підлітків.

Гіпотеза: якщо використовувати в освітньому процесі інтерактивні технології, то це може сприяти розвитку комунікативних навичок підлітків.

Відповідно до поставленої мети та гіпотези визначено такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити аналіз соціально-педагогічної та психологічної літератури з проблеми розвитку комунікативних навичок підлітків.
2. Виявити рівні розвитку комунікативних навичок підлітків.
3. Розробити та впровадити в освітній процес цикл занять, спрямований на інтенсифікацію процесу розвитку комунікативних навичок підлітків.
4. Визначити ефективність спеціально розробленого циклу занять щодо розвитку комунікативних навичок підлітків.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: теоретичний аналіз соціально-педагогічної та психологічної літератури; систематизація та узагальнення зібраної інформації; констатувальний та формувальний експерименти; тестування; кількісний та якісний аналіз результатів дослідження; узагальнення висновків.

Практична значущість дослідження полягає у визначенні рівнів сформованості комунікативних навичок підлітків та розробці циклу занять із використанням інтерактивних технологій, спрямованого на їх розвиток, які можуть використовуватись фахівцями у соціально-педагогічній практиці сучасного закладу освіти.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось у комунальному закладі вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (структурний підрозділ – загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-III ступенів). В експерименті брали участь 20 учнів 7-8 класів (виховні групи № 5, 6) – експериментальна група та 20 учнів 7-8 класів (виховна група № 7, 8) – контрольна група.

Апробація результатів дослідження. Зміст і результати дослідження оприлюднені на I Міжнародній науково-практичній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (м. Запоріжжя 14 травня 2020 року).

Публікації. Зміст і результати дослідження висвітлено у такій публікації:

Соціально-педагогічна діяльність щодо формування соціальної компетентності підлітків у сучасних закладах освіти. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір*: збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 14 травня 2020 року). Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2020 (подано до друку).

Структура магістерської роботи. Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Загальний об'єм магістерської роботи 96 сторінок. З них основного тексту – 60 сторінок. Додатки викладено на 26 сторінках. Список використаної літератури складає 52 джерела.

ВИСНОВКИ

Вибір теми магістерського дослідження було обумовлено його актуальністю. Розвиток комунікативних навичок підлітків - одне з найважливіших питань і завдань, які покликані розв'язати усі ланки педагогічної освіти. У нашому суспільстві стрімко розвиваються інформаційні комп'ютерні технології, інтерактивні технології, віртуальне спілкування, комунікації, тому проблема комунікативних навичок набуває все більшої актуальності. На сьогоднішній день, коли світ знаходиться в постійному інформаційному бумі, дуже важливо бути мобільним, гнучким і вміти швидко засвоювати, аналізувати та передавати людям необхідну інформацію.

1. Проблему розвитку комунікативних навичок досліджували педагоги і психологи різних часів: Г. Андрєєва, В. Кан-Калік, Н. Кузьміна, О. Леонтьєв, Р. Немов Л. Орбан-Лембрик, А. Хараш, Т. Яценко та ін.

У науковій соціально-педагогічній та психологічній літературі існує багато підходів до розуміння поняття «спілкування», «комунікація», але всі вони зводяться до того, що це взаємодія двох або більше осіб, яка полягає в обміні між ними інформацією різного характеру, включаючи вербальні і невербальні форми.

Нами з'ясовано, що спілкування формує людину як особистість, дає їй можливість набути певних рис характеру, інтересів, навичок, здібностей, досвіду, засвоїти правила і норми моральної поведінки, визначити життєві цілі і обрати засоби їх реалізації.

Здійснивши аналіз літератури з проблеми розвитку комунікативних навичок підлітків виявили, що вчені Г. Андрєєва, Л. Виготський, А. Добрович, Ю. Жуков, Р. Немов, В. Соковнін, К. Платонов визначають поняття комунікацій як контакт, спілкування, обмін інформацією і взаємозв'язок людей один з одним, а комунікативні навички як найважливішу характеристику людини.

Таким чином, розвиток комунікативних навичок підлітків – надзвичайно актуальна проблема сучасного закладу освіти, тому що ступінь сформованості цих навичок впливає не тільки на результативність навчання підлітків, а й на процес їх соціалізації і розвитку особистості в цілому. Навички формуються в діяльності, а комунікативні вміння формуються і удосконалюються в процесі спілкування.

Багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями і практиками визнано, що набуття підростаючою людиною певних знань, компетентностей, вмінь і навичок, розвиток особистісних якостей, є найефективнішими, якщо в освітньому процесі використовується технологічний підхід.

Виходячи з того, що традиційні форми і методи навчання не завжди забезпечують активне навчання учнів через те, що за такої організації навчання важко отримати зворотній зв'язок. У пошуках нетрадиційного підходу до проблеми активного навчання учнів ми зупинились на концепції використання інтерактивних технологій в освітньому процесі, де учень і педагог є партнерами, рівноправними суб'єктами навчання.

У рамках нашого дослідження нас зацікавили саме інтерактивні технології та їх вплив на процес розвитку комунікативних навичок підлітків.

2. Здійснивши аналіз праць багатьох науковців щодо ефективності використання інтерактивних технологій в освітньому процесі нами визначено, що інтерактивна гра є однією з цікавих форм і методів активного навчання. Якщо використовувати в освітньому процесі інтерактивні ігри, то набуття нових навичок і досвіду відбувається завдяки активній участі всіх його учасників та кожного зокрема.

Підібраний методом ранжування цикл інтерактивних ігор може сприяти, на нашу думку, інтенсифікації цього процесу, а саме – розвитку комунікативних навичок підлітків. Основною його метою можна вважати підвищення компетентності у сфері спілкування. Ця мета визначає соціальне призначення методу, безпосередньо пов'язаного з практичними задачами

розвитку суспільства, а також створенням сприятливих умов для розвитку особистості.

Іншою сферою використання циклу інтерактивних ігор є надання допомоги людині, яка має труднощі в спілкуванні.

На констатувальному етапі експерименту нами визначалися рівні сформованості комунікативних навичок підлітків. З цією метою нами було використано серію методів, з-поміж яких: діалог, диспут, бесіда та тестування.

Для проведення тестування було обрано методику «Оцінка рівнів комунікативності» (за В. Ф. Ряховським). Дослідження проводилось у комунальному закладі вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (структурний підрозділ - загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-III ступенів). В експерименті брали участь 20 учнів 7-8 класів (виховні групи № 5, 6) – експериментальна група та 20 учнів 7-8 класів (виховні групи № 7, 8) – контрольна група.

За результатами первинної діагностики з'ясовано, що в експериментальній групі більшість опитаних підлітків виявили середній рівень розвитку комунікативних навичок – 50 %. У 10 % опитаних виявився низький рівень розвитку комунікативних навичок, а у 40 % – високий.

Проведена діагностична робота у контрольній групі показала, що на відміну від експериментальної групи, рівень розвитку комунікативних навичок здебільшого високий – 50 %. Середній рівень мають 50 % учнів. Низький рівень розвитку комунікативних навичок підлітків відсутній.

Таким чином, аналізуючи отримані дані, ми дійшли висновку, що проблема розвитку комунікативних навичок підлітків є актуальною. Більшість респондентів усвідомлюють необхідність розвитку власних комунікативних навичок. Отже, виникла необхідність у розробці та впровадженні в освітній процес циклу занять у формі інтерактивної гри, який, на нашу думку, може сприяти підвищенню рівня розвитку комунікативних навичок підлітків.

3. Проведена первинна діагностика виявила, що більша частина опитаних респондентів (підлітків) мають низький та середній рівні сформованості комунікативних навичок. Це стало підставою для розробки циклу занять у формі інтерактивної гри, спрямованого на розвиток комунікативних навичок підлітків (на основі розробок О. Пометун, Н. Побірченко).

Метою є: розвиток комунікативних навичок підлітків, формування умінь і навичок групової взаємодії, надання допомоги людині, яка має труднощі в спілкуванні.

Завдання циклу занять:

- 1) сприяти розвитку навичок міжособистісного спілкування, сприйняття, емпатії, спостережливості;
- 2) розкрити поняття «активного слухання» та сформувати відповідні навички;
- 3) розвинути вміння розуміти себе та інших в різних ситуаціях;
- 4) сформувати комунікативні навички та навички толерантного ставлення до інших, а також вміння координувати сумісні дії;
- 5) розвивати навички невербальної комунікації і саморегуляції;
- 6) розвивати вміння чітко і однозначно передавати інформацію.

Інтерактивні ігри було підібрано таким чином, щоб об'єднати в десять орієнтовних занять, які розраховані на проведення протягом п'яти тижнів із розрахунку – два заняття на тиждень. Тривалість кожного заняття 30-45 хвилин.

4. Отже, розроблений з використанням інтерактивних технологій цикл занять у формі інтерактивної гри щодо розвитку комунікативних навичок підлітків впроваджувався в освітній процес загальноосвітньої санаторної школи-інтернату I-III ступенів Хортицької національної академії впродовж грудня-лютого 2019-2020 н. р. Заняття проводились 2 рази на тиждень та тривали 30-45 хвилин кожне. До участі у циклі занять залучені діти підліткового віку, які за результатами дослідження рівнів сформованості

комунікативних навичок отримали низькі та середні показники (експериментальна група – учні 7-8 класів).

Після впровадження циклу занять у формі інтерактивної гри в експериментальній групі відсоток підлітків з високим рівнем розвитку комунікативних навичок зріс з 40 до 50, тобто на 10 %. Відсоток опитаних з середнім рівнем знизився з 50 до 45, тобто на 5 %, а з низьким рівнем – зменшився з 10 до 5, тобто на 5 %. В контрольній групі не відбулося ніяких змін. Таким чином, на підставі результатів повторної діагностики можна зробити висновок, що рівень розвитку комунікативних навичок членів експериментальної групи було стимульовано в процесі проведення формувального експерименту.

На цій підставі можна зробити висновок: теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка проблеми розвитку комунікативних навичок підлітків на практиці виявилась ефективною, а розроблений цикл занять у формі інтерактивної гри може вважатись основою розвитку комунікативних навичок підлітків, що свідчить про реалізацію педагогічних завдань, досягнення мети та підтвердження гіпотези магістерського дослідження.